

ROZPRAWY I ARTYKUŁY

Prof. Jarosław Różański OMI

WARSZAWSKA SZKOŁA MISJOLOGICZNA NA ATK/UKSW. WYKŁADOWCY, STUDENCI, PROGRAM I HISTORIA STRUKTUR

Wstęp	5
1. Założenie misjologii i jej początkowy rozwój	7
2. Studenci i kształtowanie się programu studiów	13
3. Większa samodzielność strukturalna	16
4. Zmiany w latach dziewięćdziesiątych	18
5. Misjologia na UKSW	22
6. Podsumowanie strukturalno-personalne	26
7. Programy studiów	32
8. Absolwenci i działalność naukowa	36
Bibliografia	37

Misjologia jako dyscyplina teologiczna rozwijała się w Polsce w okresie międzywojennym w dość skromnym wymiarze, zarówno pod względem refleksji naukowej, jak i działalności dydaktycznej. Po II wojnie światowej bp Kazimierz Kowalski, ordynariusz diecezji chełmińskiej, wznowił – jako pierwszy – wykłady z misjologii w podlegającym mu

pelplińskim seminarium duchownym¹. Jednak ani refleksja misjologiczna, ani działalność dydaktyczna nie mogły się rozwijać, gdyż w końcu 1948 r. komuniści rozpoczęli otwartą walkę z Kościołem. Wyjazdy na misje i współpraca z nimi zostały w praktyce uniemożliwione.

Pomimo iż ograniczanie wolności Kościoła było jednym z ważnych elementów strategii władz komunistycznych w Polsce, w latach sześćdziesiątych oraz siedemdziesiątych XX w. można zauważyć liczne próby normalizacji relacji państwa i Kościoła. Rok 1965 przeszedł do historii wyjazdów polskich misjonarzy jako czas wyraźnego przełomu. Po raz pierwszy bowiem większe grupy misjonarzy otrzymały pozwolenie na wyjazd. W sierpniu 1965 r. do Indonezji wyjechało 20 werbistów. Do Brazylii zaś wyjechało 5 chrystusowców, 3 misjonarzy Świętej Rodziny, 2 siostry Świętej Rodziny oraz marianin i werbista. W następnych latach na misje udały się kolejne grupy.

Wyjazdy polskich misjonarzy z drugiej połowy lat sześćdziesiątych sprawiły, że w prasie katolickiej, o bardzo wówczas ograniczonym nakładzie i rygorystycznie cenzurowanych tekstach, pojawiało się wiele informacji o misjach i misjonarzach. Stały się one także bodźcem do rozwijania animacji misyjnej w niektórych zgromadzeniach zakonnych, np. werbistów, oblatów, salwatorianów czy redemptorystów. Zrodziła się także potrzeba pogłębionej refleksji misjologicznej, do której zachęcał także *Dekret o działalności misyjnej Kościoła Soboru Watykańskiego II* podkreślając, że wszyscy misjonarze: kapłani, bracia, siostry i świeccy, każdy stosownie do swego stanu, muszą być przygotowani do przyszłej pracy. „Konieczne jest, by przyszły misjonarz oddawał się studiom misjologicznym, tzn. poznawał naukę i zasady Kościoła w zakresie działalności misyjnej, znał drogi, które posłańcy Ewangelii przemierzali na

¹ Wykłady prowadził ks. dr Wacław Preis, który uzyskał doktorat z misjologii w 1939 r. na Urbaniana w Rzymie. Por. A. Andrzejak, *U początku ruchu misyjnego w Polsce. Bp Kazimierz Kowalski (1896-1972)*, Poznań 1993, s. 197-198.

przestrzeni wieków, a także aktualny stan misji wraz z metodami, które obecnie uznaje się za bardziej skuteczne” (DM 26).

1. Założenie misjologii i jej początkowy rozwój

Potrzeba refleksji misjologicznej i przygotowania misjonarzy do ich przyszłej pracy zainspirowała Feliksa Zapłatę² SVD do poszukiwania możliwości realizacji tych zamierzeń, gdyż bolał go fakt słabego przygotowania misjonarzy, a w praktyce jego brak. „Temu wszystkiemu – sądziłem – można zaradzić jedynie przez stworzenie poważnego ośrodka naukowego” – pisał³. Ks. Feliks Zapłata miał za sobą dobre przygotowanie misjologiczne, jak również doświadczenie wykładowcy (seminaria duchowne) i przełożonego (prowincjał). Studiował także historię powszechną na Uniwersytecie Wrocławskim, teologię na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie w październiku 1954 r. obronił pracę doktorską. Jego plany założenia misjologii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim nie znalazły jednak poparcia, dlatego zdecydował się spróbować na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. 14 listopada 1968 r. w zakrystii kościoła sióstr wizytek przy Krakowskim Przedmieściu w Warszawie ks. Feliks Zapłata spotkał się z ks. Józefem Iwanickim, rektorem ATK. Podczas krótkiej rozmowy rektor wyraził zainteresowanie projektem utworzenia misjologii i zaproponował dla niej miejsce przy istniejącej już Katedrze Homiletyki. Chociaż to umiejscowienie wzbudziło zdziwienie ks. Feliksa Zapła-

² Feliks Zapłata urodził się 23 września 1914 r. w Turwi koło Kościana (archidiec. poznańska). 30 sierpnia 1927 r. jako trzynastoletni chłopiec wstąpił do Niższego Seminarium Duchownego Księża Werbistów w Górnej Grupie, a następnie do nowicjatu. Studia seminaryjne odbył w Mödling koło Wiednia, a następnie w Teteringen w Holandii. 29 czerwca 1941 r. przyjął święcenia kapłańskie. Następnie pracował w ukryciu wśród Polonii w Belgii.

³ F. Zapłata, *Wkład werbistów w powołanie do życia Specjalizacji Misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie*, „Nurt SVD” (1973) nr 14, s. 83.

ty, to jednak jeszcze tego samego dnia napisał do ks. prof. Leszka Kuca⁴, kierownika Katedry Homiletyki, przedstawiając mu program misjologii. Obejmował on trzy lata nauki, koncentrując się w pierwszym roku na misjologii zasadniczej (teoretyczna dogmatyka misyjna⁵), w drugim roku na misjologii historycznej (dzieło misyjne w rozwoju historycznym oraz w stanie obecnym, tzn. misjografia wraz ze statystyką misyjną i kartografią misyjną), w trzecim na misjologii normatywnej (prawo misyjne i metodologia misyjna), praktycznej (współpraca na rzecz misji, liturgia misyjna, duchowość misyjna) oraz nauk pomocniczych misjologii (etnologia, religioznawstwo, lingwistyka)⁶.

Za symboliczną datę powstania misjologii na ATK w Warszawie uważa się dzień 23 kwietnia 1969 r., kiedy to w rocznicę męczeńskiej śmierci wielkiego misjonarza, św. Wojciecha, ks. Feliks Zapłata SVD rozpoczął wykłady zleczone z teologii przekazu misyjnego dla studentów z katechetyki.

Pisząc o rozkwicie Akademii Teologii Katolickiej ks. Hieronim E. Wyczawski zaznaczył, iż trwałym osiągnięciem rektoratu ks. Józefa Iwanickiego była rozbudowa specjalizacji na poszczególnych wydziałach ATK. Na Wydziale Teologicznym utworzono osiem tzw. „kierunków studiów”,

⁴ Leszek Kuc urodził się 4 marca 1927 r. w Kielcach. Po wojnie studiował polonistykę i filozofię na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Następnie wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach, gdzie w 1954 r. przyjął święcenia kapłańskie. W 1957 r. uzyskał w KUL doktorat z filozofii. W 1962 r. podjął pracę na KUL jako homileta. Habilitację uzyskał w 1968 r. W latach 1968-1973 był kierownikiem Katedry Homiletyki na ATK. Od 1973 r. przebywał za granicą: we Francji, Niemczech i Włoszech, gdzie zmarł (w Bari) 4 czerwca 1986 r. Por. J. Jędryk, *Bibliografia prac ks. Leszka Kuca*, STV 27 (1989) nr 2, s. 233-246.

⁵ Zdaniem ks. Feliksa Zapłaty misjologię należało umiejscowić w teologii systematycznej, gdyż jej rdzeniem jest eklezjologia.

⁶ List o. Feliksa Zapłaty do ks. prof. Leszka Kuca, Warszawa, z dnia 14 XI 1968 r., AATK. Por. D.M. Mroczek, *Specjalizacja misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie*, [kps] ATK, Warszawa 1996, s. 15-16; P.A. Sokołowski, *Feliks Zapłata SVD (1914-1982). Życie i twórczość*, Warszawa 2005, s. 73-74.

wśród których znalazł się „kierunek” teologii praktycznej⁷. W ramach tego kierunku utworzono sześć „specjalizacji”, wśród których znalazła się specjalizacja misjologii. Rozpoczęła ona swoją działalność w roku akademickim 1969/70. Studia na tej nowej specjalizacji w pierwszym roku podjęło dziesięcioro studentów. Jej program ukształtował się w pięcioletni cykl, w którym dwa pierwsze lata poświęcone były teologii (teologia biblijna, dogmatyczna, moralna, historia Kościoła, historia filozofii) oraz misjologii. Trzy następane lata natomiast obejmowały wyłącznie wykłady specjalistyczne, zgrupowane w działach: teologia misji, religioznawstwo, problemy ekonomiczno-socjologiczne krajów trzeciego świata oraz zagadnienia polonijne. Całość programu przedyskutowano z o. Josephem Masson SJ, ówczesnym dziekanem Wydziału Misjologii na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Przybył on do Warszawy na zaproszenie rektora ATK, by pomóc w przygotowaniu tego programu⁸.

Ks. dr Feliks Zapłata SVD został kuratorem specjalizacji misjologicznej. Formalnie specjalizacja ta prowadziła swoją działalność przy Katedrze Homiletyki, której kierownikiem był ks. doc. dr hab. Leszek Kuc. Ks. Feliks Zapłata SVD otrzymał w tej katedrze stanowisko starszego adiunkta. Wykładał on m.in. teologię przekazu misyjnego, historię misji i hinduizm. Ks. Feliks Zapłata SVD zatroszczył się także o innych wykładowców, zatrudnianych w tej samej katedrze. W 1969 r. wykłady na misjologii zaczął prowadzić ks. Władysław Kowalak⁹ SVD, otrzymu-

⁷ H. Wyczawski, *Ogólny zarys dziejów Akademii Teologii Katolickiej*, [w:] H. Wyczawski (red.), *XX lat Akademii Teologii Katolickiej. Księga pamiątkowa (1954-1974)*, Warszawa 1976, s. 27-28.

⁸ F. Zapłata, *Specjalizacja misjologii*, w: H. Wyczawski (red.), *XX lat Akademii Teologii Katolickiej. Księga pamiątkowa (1954-1974)*, Warszawa 1976, s. 212. Por. także: F. Zapłata, *La missiologie en Pologne*, *Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft*, (1973) nr 29, s. 143-148; F. Zapłata, *Le mouvement missionnaire en Pologne*, „*Spiritus*” (1974) nr 57, s. 429-437.

⁹ Władysław Kowalak urodził się 15 stycznia 1933 r. w Nieczajnie k. Poznania. W latach 1951-1958 odbył studia filozoficzno-teologiczne w Misyjnym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieniężnie. 7 lipca 1957 r. przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1960-1965 ukończył specjalistyczne studia muzykologiczno-teologiczne na Katolickim

jąc stanowisko młodszego asystenta. Wykładał on m.in. liturgię w krajach trzeciego świata, sintoizm, religie synkretyczne, umbandyzm oraz zagadnienia międzynarodowe. W roku akademickim 1970/71 wykłady prowadził ks. dr Bolesław Gielata¹⁰ SVD. Był on zatrudniony na stanowisku adiunkta. Wykładał buddyzm, islam, wstęp do religioznawstwa i szkolnictwo w krajach Trzeciego Świata. W 1971 r. wyjechał on jednak na misje do Ghany. Zastąpił go z wykładami zleconymi w roku akademickim 1971/1972 ks. dr Tadeusz Dajczer¹¹. W następnym roku akademickim został on zatrudniony jako asystent. Wykładał m.in. wstęp do religioznawstwa, teologię religii, fenomenologię i psychologię religii, buddyzm, taoizm i konfucjanizm, hinduizm, mitoznawstwo i symbolikę religijną. Krótko na specjalizacji misjologicznej pracowali także ks. Zenon Kaczmarek¹² TChr (wykłady zlecone 1971/1972; zatrudniony jako starszy asystent w latach 1972-1974), Jerzy Ozdowski¹³ (1970/1971 – wykłady zlecone; zatrudniony w latach 1972-1973; 1978-1981¹⁴) oraz Czesław Kamiński¹⁵ TChr (1974-1976). Ks. Zenon Kaczmarek TChr na

Uniwersytecie Lubelskim, po czym pracował jako wykładowca w Misyjnym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieniężnie.

¹⁰ Bolesław Gielata urodził się 23 sierpnia 1929 r. w Brennie (diec. katowicka), pracował jako adiunkt na ATK w roku akademickim 1970/71, na misjologii, zm. 24 marca 2008 r. w Ghanie. Święcenia kapłańskie przyjął 19 VIII 1956 r. Studia teologiczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim uwieńczył pracą dyplomową w 1961 r. Doktorat pt. *Geneza pojęć religijnych u Ketów* obronił w 1965 r. także na KUL.

¹¹ Tadeusz Dajczer urodził się 10 sierpnia 1931 r. w Pruszkowie. Święcenia kapłańskie przyjął dnia 7 sierpnia 1955 r. Studia teologiczne ukończył w Akademii Teologii Katolickiej. W latach 1966-1972 studiował misjologię i religioznawstwo na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, gdzie otrzymał stopień doktora.

¹² Zenon Kaczmarek urodził się 5 września 1934 r. w Lutyni k. Pleszewa, święcenia kapłańskie przyjął w 1959 r. Dyplom magistra otrzymał w 1964 r. na Wydziale Nauk Humanistycznych KUL.

¹³ Jerzy Ozdowski urodził się 19 września 1925 r. w Pawłowicach. Studiował ekonomię na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskując 10 maja 1967 r. doktorat w tej dziedzinie. Stopień doktora habilitowanego otrzymał 30 czerwca 1971 r.

¹⁴ Jerzy Ozdowski w latach 1973-1977 pracował na specjalizacji socjologii religii.

¹⁵ Czesław Kamiński urodził się 15 czerwca 1914 r. w Ostrowie Wielkopolskim, święce-

misjologii wykładał problemy Polonii brazylijskiej, problemy duszpasterstwa polonijnego, dzieje emigracji polskiej. Dr hab. Jerzy Ozdowski wykładał wybrane zagadnienia ekonomiczne, zagadnienia rozwoju społeczno-gospodarczego krajów Trzeciego Świata, rozwój w nauczaniu Kościoła, Polska a Trzeci Świat, metody programowania i programowanie w zastosowaniu do działalności misyjnej, etykę życia gospodarczego, założenia i perspektywy katolickiej nauki społecznej, historię doktryn społecznych. Natomiast ks. dr Czesław Kamiński TChr prowadził m.in. wykłady związane z migracjami oraz problemami duszpasterstwa migrantów. W 1977 r. pracę na ATK podjął w ramach godzin zleconych ks. Antoni Kurek¹⁶ OMI. W 1978 r. otrzymał on etat adiunkta. Prowadził zajęcia z metod ewangelizacji, misjologii protestanckiej i prawosławnej, historii misji, literatury misjologicznej Średniowiecza, afrykańskich religii plemiennych, ekumenizmu misyjnego, etnografii Afryki, teologii misji i misjografii¹⁷.

Oprócz pracowników etatowych była także duża grupa wykładowców na godzinach zleconych. Należeli do nich m.in.: dr Eugeniusz Rzewuski (lektorat jęz. suahili), dr Andrzej Ługowski (lektorat sanskrytu), prof. dr hab. Teofil Chodźdło SVD (religie człowieka pierwotnego), lekarz medycyny Krzysztof Dziubiński (medycyna tropikalna), dr Fran-

nia kapłańskie przyjął 21 lipca 1940 r. Dyplom magistra teologii otrzymał w 1946 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim. Ukończył też prawo kanoniczne na KUL. 27 czerwca 1950 r. na KUL obronił doktorat pt. *Organizacja pracy duszpasterskiej wśród emigrantów*, zm. 13 lipca 2008 w Puszczykowie.

¹⁶ Antoni Kurek urodził się 22 czerwca 1931 r. w Wodzisławiu Śląskim. W latach 1950-1956 studiował w Wyższym Seminarium Duchownym Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Obrze. Świecenia kapłańskie przyjął 26 czerwca 1955 r. W latach 1967-1969 studiował socjologię na *Université de Lille* (Francja). Po powrocie z Francji w latach 1969-1973 studiował misjologię na ATK. W 1973 r. obronił magisterium (*Cel działalności misyjnej Kościołów prawosławnych*), w 1975 r. obronił doktorat (*Idea misyjna w pismach reformatorów oraz teologów okresu ortodoksji reformacyjnej*). Od 10 lutego 1976 r. do 7 czerwca 1977 r. realizował badania terenowe w Kamerunie.

¹⁷ Por. A. Lewek (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1978/79*, Warszawa 1978.

ciszek Ksawery Hashimoto (lektorat jęz. japońskiego; etnografia Azji, kultura duchowa Wschodu), doc. dr hab. Zygmunt Komorowski (szkolnictwo i wychowanie w krajach Trzeciego Świata), dr Wanda Leopold (literatura krajów Trzeciego Świata), dr Krzysztof Makulski (problemy antropologiczne i socjologiczne oraz warunki życiowe w krajach Trzeciego Świata), ks. dr Roman Murawski (katecheza misyjna), ks. dr Grzegorz Okroy (problemy moralne migracji, duszpasterstwo polonijne), ks. dr Roman Sadowski (duchowość misyjna), ks. dr Romuald Skowronek SDS (prawo misyjne), ks. bp dr Jan Wosiński (teologia powołania misyjnego, współpraca misyjna), ks. dr Henryk Zimoń (główne kierunki i szkoły etnologii)¹⁸.

W 1972 r. ks. dr Feliks Zapłata SVD otrzymał stopień doktora habilitowanego na podstawie pracy *Kościół katolicki w Indiach. Problem jego dialogu z hinduizmem*¹⁹. W 1974 r. pracę doktorską pt. *Obrzędy afrykańskich kultów synkretycznych. Analiza ich komponentów w odniesieniu do działalności misyjnej*²⁰ obronił ks. mgr Władysław Kowalak SVD. Promotorem był ks. doc. dr hab. Feliks Zapłata SVD.

30 września 1981 r. ks. doc. Feliks Zapłata SVD przeszedł na wcześniejszą emeryturę²¹. Kuratorem specjalizacji misjologicznej został ks. dr Władysław Kowalak SVD. W styczniu 1981 r. otrzymał on stopień dok-

¹⁸ Por. F. Zapłata, *Specjalizacja misjologii*, w: H. Wyczawski (red.), *XX lat Akademii Teologii Katolickiej. Księga pamiątkowa (1954-1974)*, Warszawa 1976, s. 214; D.M. Mroczek, *Specjalizacja misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie*, [kps] ATK, Warszawa 1996, s. 36-37.

¹⁹ Warszawa 1972.

²⁰ Mps, ATK, Warszawa 1973.

²¹ Jest to data oficjalna, faktycznie o. F. Zapłata nie pełnił już swoich obowiązków od października 1980 r. Wyjechał do małej parafii w Rogowie Opolskim. Zmarł w nocy z 10 na 11 października 1982 r. Został pochowany 14 października na cmentarzu parafii św. Małgorzaty w Bytomiu. Por. E. Bogucka, *Odszedł nasz Ojciec. Wspomnienie o Ojcu Feliksie Zapłacie SVD*, „Misyjne Drogi” 1 (1983) z. 2, s. 55-56; H. Gzella, *Zgon czołowego misjologa. Ks. doc. dr hab. Feliks Zapłata SVD (1914-1982)*, CT 53 (1983) fasc. IV, s. 147.

tora habilitowanego z nauk teologicznych w zakresie historii religii²². 14 grudnia 1981 r. ks. Tadeusz Dajczer otrzymał stopień doktora habilitowanego na podstawie dorobku i książki pt. *Inicjacje i ich wymiar kosmiczny u ludów Kalifornii*²³.

Z tak zwanych książek habilitacyjnych pierwszych czołowych pracowników misjologii (F. Zapłata, W. Kowalak, T. Dajczer) widać wyraźnie religioznawcze ukierunkowanie ich myśli. Przekładało się to nie tylko na zainteresowania naukowe i pracę dydaktyczną, ale również znajdowało odzwierciedlenie w zmieniających się strukturach organizacyjnych specjalizacji misjologicznej.

2. Studenci i kształtowanie się programu studiów

Studia misjologiczne odbywały się w trybie stacjonarnym. Ze względu na małą liczbę studentów wykłady prowadzone były w cyklu pięcioletnim. Ta mała liczba studentów wiązała się z limitami ministerialnymi, które bardzo ograniczały liczbę miejsc na studia teologiczne dla kandydatów świeckich. Podczas pierwszej rekrutacji na rok akademicki 1969/1970 przyjęto 10 osób. Jednak już w czerwcu 1971 r. Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego wprowadził limit 25 osób świeckich, które można było przyjąć na pierwszy rok studiów na Wydziale Teologicznym. Ta liczba miejsc dotyczyła całego wydziału. Z reguły misjologii przyznawano dwa miejsca rocznie. Sytuacja uległa poprawie na początku lat osiemdziesiątych, kiedy to liczbę miejsc dla kandydatów na studia na Wydziale Teologicznym zwiększono do osiemdziesięciu. Misjologii przypadło więc 5-8 miejsc.

Studenci po ukończonej teologii (w praktyce kapłani po ukończonych wyższych seminariach duchownych) mogli złożyć prace magisterskie pod koniec czwartego roku studiów, inni pod koniec piątego roku

²² Książka habilitacyjna: *Geneza kargizmu na Nowej Gwinei*, Warszawa 1980.

²³ Warszawa 1984.

studiów. Po magisterium można było uczęszczać na kurs doktorancki i pisać pracę doktorską. Wszyscy otrzymywali tytuł magistra, licencjata (rzymskiego) lub doktora teologii ze specjalizacji misjologii. Przez pierwsze 25 lat działalności misjologii prace magisterskie napisało 149 osób oraz przeprowadzono 10 przewodów doktorskich²⁴.

W roku akademickim 1978/1979 uruchomiono studia w trybie nie-stacjonarnym (zaoczne) dla duchownych, którzy ukończyli teologię. Nauka na nich trwała cztery lata. Można było po nich uzyskać tytuł zawodowy magistra.

Mimo skromnej liczby studentów Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie borykała się z ogromnymi problemami lokalowymi. Stąd też zajęcia dydaktyczne prowadzono w pomieszczeniach wypożyczonych od warszawskich instytucji kościelnych, głównie parafii, m.in. parafii pw. Wszystkich Świętych (pl. Grzybowski 3/5), św. Barbary (ul. Nowogrodzka 51), św. Teresy (ul. Tamka 5a), św. Zygmunta (pl. Konfederacji 55), oraz w pomieszczeniach klasztornych dominikanów (ul. Freta 10), redemptorystów (ul. Karolkowa 41), franciszkanów (ul. Zakroczymska 1), sióstr wizytek (ul. Krakowskie Przedmieście 34). Sytuacja zmieniła się dopiero w roku akademickim 1991/92, gdy uczelnia wydzierżawiła od władz Żoliborza jeden z pięciu budynków byłej jednostki wojskowej przy ul. Wóycickiego 1/3.

Jak wspomniano wyżej, pięcioletnie studium misjologii tylko przez pierwsze dwa lata realizowało program teologii ogólnej i to w ograniczonym zakresie. Trzy następne lata obejmowały wyłącznie wykłady specjalistyczne, prowadzone w czterech grupach tematycznych: misjologia zasadnicza, misjologia religioznawcza, problematyka społeczno-ekonomiczna krajów Trzeciego Świata oraz zagadnienia duszpasterstwa polonijnego. Wiodącą rolę pełniła misjologia zasadnicza. Z latami

²⁴ Por. D.M. Mroczek, *Specjalizacja misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie*, [kps] ATK, Warszawa 1996, s. 145.

wprowadzano jednak zmiany w programie studiów. Ukazuje je chociażby sprawozdanie ks. Władysława Kowalaka za rok 1981. Przedmioty ogólnoteologiczne obejmowały jak dawniej teologię biblijną, teologię dogmatyczną, teologię moralną, historię Kościoła i historię filozofii. Do działu misjologii zasadniczej wchodziły: historia misji, teologia misji (wstęp do misjologii, uzasadnienie działalności misyjnej, cele działalności misyjnej, realizacja działalności misyjnej), idea misyjna w Piśmie św., idea misyjna w pismach Ojców Kościoła, liturgia w krajach misyjnych, katecheza misyjna, metodologia misyjna, duchowość misyjna. W porównaniu z programem początkowym pojawił się nowy wykład: dokumenty papieskie dotyczące misji, natomiast pominięto teologię powołania misyjnego oraz wykład „etnologia a dzieło misyjne”. Tzw. misjologia religioznawcza obejmowała wstęp do religioznawstwa, fenomenologię religii, religie ludów pierwotnych, hinduizm, buddyzm, taoizm, konfucjanizm, shintoizm i islam. Zrezygnowano z socjologii religii, a wprowadzono teologię religii, mity i symbolikę religijną, umbandyzm oraz nowe religie synkretyczne. Dział społeczno-ekonomiczny zawierał zagadnienia międzynarodowe, rozwój w nauczaniu Kościoła, metody programowania, szkolnictwo i wychowanie w krajach Trzeciego Świata, wstęp do etnologii, etnografię Afryki, Ameryki, Azji i Oceanii oraz higienę tropikalną. Do grupy zagadnień polonijnych weszły: dzieje emigracji polskiej, duszpasterstwo polonijne wśród emigrantów, Magisterium Kościoła a emigracja, problemy moralne emigrantów. W programie nie znalazły się lektoryaty sanskrytu i suahili²⁵.

Bazując na dotychczasowych doświadczeniach na początku lat dziewięćdziesiątych ks. Władysław Kowalak, kierownik specjalizacji misjologicznej ułożył tzw. „plan wieczysty”, który miał służyć jako punkt od-

²⁵ W. Kowalak, *Specjalizacja Misjologii. Ratio Studiorum z dnia 20 XI 1981 roku*, [mps] ASTATK. Por. D.M. Mroczek, *Specjalizacja misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie*, [kps] ATK, Warszawa 1996, s. 139-145.

niesienia do układania planów zajęć na poszczególnych latach. Program ten zakładał pięcioletni cykl studiów, podczas którego student miał zrealizować 2760 godzin wykładowych oraz 600 godzin ćwiczeń, w tym 240 godzin seminarium.

3. Większa samodzielność strukturalna

W roku akademickim 1982/83 dokonano istotnych zmian w strukturze całej uczelni. Za aprobatą Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki utworzono na Wydziale Teologicznym ATK sześć samodzielnych sekcji: Teologii Ogólnej, Teologii Systematycznej, Teologii Praktycznej, Nauk Historycznych, Nauk Społecznych oraz Instytut Studiów nad Rodziną. Dotychczasowe specjalizacje otrzymały osobne katedry. W wyniku tej reformy „kierunek” misjologii – jak została nazwana dotychczasowa specjalizacja – znalazł się w Sekcji Teologii Praktycznej i otrzymał dwie katedry: Katedrę Teologii Misji (kierownik: ks. doc. dr hab. Władysław Kowalak) oraz Katedrę Historii Misji i Religii (kierownik *vacat*, pracownicy ks. dr Antoni Kurek OMI, ks. dr Tadeusz Dajczer²⁶). Kuratorem „kierunku” misjologii pozostał ks. doc. dr hab. Władysław Kowalak SVD. 13 stycznia 1986 r. decyzją Rady Wydziału ks. dr Tadeusz Dajczer został powołany na wakujące stanowisko kierownika Katedry Historii Misji i Religii. W tym samym roku w Katedrze Historii Misji zatrudniony został na stanowisku starszego asystenta dr Julian Bednarz²⁷ SDS (1986-1992).

²⁶ Ks. dr Tadeusz Dajczer czekał dość długo na oficjalne zatwierdzenie habilitacji.

²⁷ Julian Bednarz urodził się 1 stycznia 1951 r. w Węgorzcu (diec. krakowska), pracował na ATK w Warszawie w latach 1986-1992 w Katedrze Teologii Misji. Święcenia kapłańskie przyjął w 1977 r. Studia misjologiczne ukończył na Akademii Teologii Katolickiej, otrzymując 15 grudnia 1980 r. dyplom magistra-licencjata. Doktorat z zakresu teologii misji i religioznawstwa uzyskał w Paryżu 6 czerwca 1985 r. (tytuł rozprawy: *Chrétiens anonymes et évangélisation. Étude du „christianisme anonyme” de Rahner en vue de construire une théologie de la mission*). Dyplom nostryfikował 23 czerwca 1986 r. na ATK w Warszawie. 1 października 1986 r. został mianowany starszym asystentem przy Katedrze Teologii Misji. 1 marca 1987 r.

Jednocześnie na Wydziale Teologicznym ATK prowadzono dyskusję nad dalszymi zmianami strukturalnymi. Warto przy tej dyskusji nadmienić, że Komisja ds. Studiów zaproponowała m.in., by „kierunek” misjologii przenieść z Sekcji Teologii Praktycznej do Sekcji Nauk Historycznych. Jednak 26 maja 1986 r. Rada Wydziału postanowiła pozostawić misjologię w naukach teologicznych²⁸.

Widząc także potrzebę usamodzielnienia strukturalnego refleksji religioznawczej w roku akademickim 1987/88 wyodrębniono z „kierunku misjologii” „kierunek religioznawstwa”. Kuratorem nowego kierunku religioznawczego został ks. Tadeusz Dajczer. Jednocześnie z Katedry Historii Misji i Religii wydzielono Katedrę Historii Religii, której kierownikiem został ks. Władysław Kowalak SVD. Utworzono także Katedrę Fenomenologii Religii, której kierownikiem został ks. Tadeusz Dajczer. Były to katedry jednoosobowe.

Na kierunku misjologii pozostały Katedra Historii Misji oraz Katedra Teologii Misji. Kierownikiem Katedry Historii Misji został ks. Tadeusz Dajczer (od roku akademickiego 1988/89 p.o. kierownika katedry), a kierownikiem Katedry Teologii Misji pozostał ks. Władysław Kowalak SVD (od roku akademickiego 1988/89 p.o. kierownika katedry). O tym

otrzymał stanowisko adiunkta. Ze względu na pracę w Wyższym Seminarium Duchownym Księży Salwatorianów jego zakres obowiązków został zmniejszony 1/2 etatu adiunkta. Po zakończeniu pracy na ATK był przełożonym domu generalnego salwatorianów w Rzymie, a następnie (w 1999 r.) udał się na misje do Tanzanii.

²⁸ Obrady nad wynikami posiedzenia Komisji z dnia 2 V 1986 r. *Protokół z posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego ATK w dniu 26 V 1986 r.*, [mps] ASTATK. O zmianach m.in. A. Lewek (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1980/81*, Warszawa 1980; tenże, *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1981/82*, Warszawa 1981; tenże, *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1982/83*, Warszawa 1982; tenże, *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1983/84*, Warszawa 1983; tenże, *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1984/85*, Warszawa 1984; tenże, *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1985/86*, Warszawa 1985; tenże, *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1986/87*, Warszawa 1986.

przesunięciu zainteresowań z misjologii na religioznawstwo dwóch jedynych samodzielnych pracowników naukowych na „kierunku misjologii” świadczy także ich decyzja z 1988 r., kiedy to postanowiono, iż nie można pełnić równocześnie funkcji kierownika katedry w dwóch katedrach. Tak ks. Tadeusz Dajczer, jak i ks. Władysław Kowalak zdecydowali wówczas, by pozostawić sobie kierownictwo katedr religioznawczych. Natomiast w katedrach misjologicznych sprawowali przez najbliższe lata funkcje pełniących obowiązki kierownika katedry (Katedra Historii Misji – ks. T. Dajczer do 1994 r.; Katedra Teologii Misji – ks. W. Kowalak do 2003 r.).

W roku akademickim 1988/89 nastąpiła także kolejna zmiana związana z nazewnictwem. „Kierunki” istniejące na Wydziale Teologicznym ATK zmieniono na „specjalności” w ramach jednego kierunku teologii. Od tego roku zatem misjologia stała się specjalnością na kierunku teologii, a jej dotychczasowy kurator stał się „kuratorem specjalności misjologia”. Obydwie katedry na specjalności misjologia pozostawały nadal w strukturach Sekcji Teologii Praktycznej²⁹.

4. Zmiany w latach dziewięćdziesiątych

W 1990 r. ks. dr Antoni Kurek OMI uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego, a 8 października 1991 r. ks. doc. dr hab. Władysław Kowalak otrzymał z rąk Prezydenta RP tytuł profesora nauk teologicznych.

Przemiany w Polsce po 1989 r. dotknęły wszystkich dziedzin życia. Wpływały także mocno na życie akademickie. Na mocy instrukcji Ministra Edukacji Narodowej z 30 sierpnia 1990 r. do szkół wprowadzono ponownie naukę religii, zlikwidowaną w 1961 r. przez komunistyczne

²⁹ A. Lewek, *Obsada personalna katedr*, [w:] A. Lewek (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1988/89*, Warszawa 1988, s. 21.

władze. Nauczanie to regulowała najpierw ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 roku (art. 16), a następnie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania lekcji religii w publicznych przedszkolach i szkołach z 14 kwietnia 1992 roku. Nauczanie religii stało się także przedmiotem regulacji prawnych w dokumentach kościelnych. Wiązało się także z przygotowaniem odpowiedniego programu kształcenia. Między innymi te właśnie czynniki zewnętrzne, jak również kolejny projekt restrukturyzacji były u podstaw dalszej dyskusji nad ewentualnym przeniesieniem misjologii i religioznawstwa z Wydziału Teologicznego na Wydział Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych. 27 kwietnia 1992 r. na Radzie Wydziału Teologicznego przeprowadzono wstępne głosowanie, którego rezultaty to sześć głosów za, siedem wstrzymujących się i cztery przeciw³⁰. Po kolejnej dyskusji i głosowaniu z dnia 4 maja członkowie Rady Wydziału Teologicznego zagłosowali: 10 – za, 5 – przeciw, 1 – wstrzymujący się³¹. Wyniki tego głosowania podważyli jednak kuratorzy obu specjalności w liście do rektora uczelni wskazując m.in. na występowanie nieprecyzyjnych sformułowań, których wyjaśnienie mogło mieć wpływ na ostateczną decyzję, jak również na aspekt formalny: głosowanie miało charakter sondażowy. Ponadto argumenty przemawiające przeciw przeniesieniu misjologii i religioznawstwa na tzw. IV wydział w protokołach z Rady Wydziału zostały pominięte. W podsumowaniu zaproponowano ponowne „rozpatrzenie przez Radę Wydziału Teologicznego czy rzeczywiście dla misjologii i religioznawstwa nie ma miejsca na Wydziale Teologicznym ATK”³². Podczas dyskusji w gronie dziekanów i prorektorów uczelni ustalono, iż specjalizacja misjologii i specjalizacja religioznawstwa pozostanie na Wydziale Teologicznym.

³⁰ Protokół z posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego ATK w dniu 27 IV 1992 r., ASTATK.

³¹ Protokół z posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego ATK w dniu 4 V 1992 r., ASTATK.

³² Pismo ks. doc. dra hab. Tadeusza Dajczera i ks. prof. dra hab. Władysława Kowalaka do rektora ATK, ks. prof. dra hab. Jana Łacha, z dnia 29 V 1992 r., Katedry, ASTATK.

Dyskusja ta wykazała wyraźnie, iż programy specjalizacji misjologii i religioznawstwa znacznie różnią się od programu na kierunku teologicznym. Wskazywała także na powiązania programowe obu specjalizacji. Jednak wspomniane wcześniej wymagania programowe dla kierunku teologii sprawiły, że przyspieszył nieuchronnie proces zwiększania wymiaru godzin teologicznych na obydwu specjalizacjach.

Jednak w wyniku tych dyskusji od 1 października 1992 r. zrezygnowano na Wydziale Teologicznym z podziału na dotychczasowe sekcje. Wszystkie specjalności – w tym także misjologia i religioznawstwo, dotychczas podporządkowane Sekcji Teologii Praktycznej – zostały bezpośrednio przyporządkowane „kierunkowi teologicznemu”.

W październiku 1994 r. ks. doc. dr hab. Tadeusz Dajczer otrzymał tytuł naukowy profesora nauk teologicznych. W tym samym roku ks. dr hab. Antoni Kurek objął kierownictwo Katedry Historii Misji, natomiast ks. Tadeusz Dajczer³³ pozostał już tylko na religioznawstwie.

W roku akademickim 1995/1996 nastąpiła zmiana w funkcjach ks. prof. dr. hab. Władysława Kowalaka: zaczął on ponownie być kierownikiem Katedry Teologii Misji, a w Katedrze Historii Religii został p.o. kierownika. W tym okresie na misjologii zatrudnieni byli także w Katedrze Teologii Misji ks. dr Jan Górski³⁴ na pół etatu adiunkta

³³ Na jesieni 1995 r. ks. Dajczer poważnie zachorował, co bardzo ograniczyło jego możliwości fizyczne. W 1999 r. przestał być wykładowcą na ATK w Warszawie. Zmarł 8 września 2009 r. w wieku 78 lat.

³⁴ Jan Górski urodził się 25 sierpnia 1952 r. w Boruszowicach (diec. katowicka). Świecenia kapłańskie przyjął 23 marca 1978 r. Dyplom magistra-licencjata na specjalności misjologicznej otrzymał 26 V 1986 r. na ATK. 18 marca 1988 r. obronił doktorat pt. *Teologiczne podstawy działalności misyjnej Kościoła według dokumentów Soboru Watykańskiego II* także na ATK. Pracował na misjologii na ATK w latach 1991-1994. W czerwcu 1994 r. zrezygnował z pracy na ATK, zostając nauczycielem akademickim Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, a następnie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego. W 1994 r. na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie na podstawie dorobku naukowego oraz rozprawy pt. *Teologia misji w procesie inkulturacji* otrzymał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie misjologii. 31 stycznia 2008 r. Prezydent RP nadał mu tytuł naukowy profesora nauk teologicznych.

(1991-1994) oraz dr Eugeniusz Sakowicz³⁵ (1994-1999). Ks. Jan Górski wykładał m.in. liturgię w krajach misyjnych, metodykę misyjną, islam, teologię misji, a Eugeniusz Sakowicz wstęp do religioznawstwa, religie ludów pierwotnych, personel misyjny, geografie religii, dialog międzyreligijny oraz religie niechrześcijańskie w Polsce. Wykłady na misjologii prowadzili także zatrudnieni w Sekcji Religioznawstwa ks. dr Rafał Markowski³⁶ oraz ks. dr Leonard Fic³⁷. Ks. Rafał Markowski wykładał m.in. islam, fenomenologię religii oraz historię sufizmu, a ks. Leonard Fic – hinduizm i buddyzm oraz religie Chin i Japonii.

Wykłady zlecone prowadzili wykładowcy innych specjalności teologicznych oraz goście spoza Akademii Teologii Katolickiej, m.in. dr Bernard Wodecki SVD, dr Grzegorz Okroy TChr, dr Franciszek Ksawery Hashimoto, s. mgr Zofia Pawlik, ks. dr Roman Sadowski³⁸.

³⁵ Eugeniusz Sakowicz urodził się 26 maja 1958 r. w Grudziądzu. Dyplom magistra teologii otrzymał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w 1984 roku. Doktorat z zakresu teologii fundamentalnej obronił 14 czerwca 1991 r. na tej samej uczelni. Rozprawa nosiła tytuł: *Teologiczne podstawy dialogu Kościoła z religiami pozachrześcijańskimi w nauczaniu Jana Pawła II*.

³⁶ Rafał Markowski urodził się 16 kwietnia 1958 r. w Józefowie. W latach 1976-1982 odbył studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Warszawie. 6 czerwca 1982 r. przyjął święcenia kapłańskie. Następnie kontynuował studia na Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie oraz w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. W 1986 r. uzyskał stopień licencjata rzymskiego na podstawie pracy zatytułowanej *Pojęcie sacrum w świetle fenomenologii religii Mircea Eliade*. W tym samym roku odbył studia doktoranckie w Akademii Teologii Katolickiej, specjalizując się z religioznawstwa. Pracę doktorską *Pojęcie sunnickiej społeczności muzułmańskiej (umma) w ujęciu porównawczym ze współczesną katolicką koncepcją Kościoła* obronił w 1991 r.

³⁷ Leonard Fic urodził się 14 IX w Barczygłowie k. Konina. W latach 1965-1971 studiował w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku. Święcenia kapłańskie przyjął 14 czerwca 1971 r. W latach 1972-1975 kontynuował studia teologiczne w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, gdzie uzyskał stopień magistra teologii w zakresie teologii dogmatycznej, na podstawie pracy „*Sensus fidei*” jako organ przekazywania wiary w ujęciu Mannesa Dominika Kostera OP. Odbył także studia teologiczne na Uniwersytecie św. Tomasza w Rzymie oraz dwuletni kurs filozofii indyjskiej i sanskrytu na Uniwersytecie Warszawskim. W 1992 r. obronił pracę doktorską z zakresu teologii fundamentalnej pt. *Il „sensus fidei” nel pensiero di M.D. Koster e nel Vaticano II*, napisaną pod kierunkiem prof. Giacomo Grasso.

³⁸ Por. Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie, *Władze uczelni oraz struktura i obsada*

5. Misjologia na UKSW

W 1999 r. przekształcono Akademię Teologii Katolickiej w Warszawie w Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Nowa jednostka rozpoczęła swoją pracę 1 października 1999 r. Dokonano także zmian w nazewnictwie struktur: dotychczasowe specjalności zostały przekształcone w sekcje, nad którymi nadzór sprawowali już nie „kuratorzy” lecz „kierownicy”. Kierownikiem sekcji pozostał ks. prof. dr hab. Władysław Kowalak SVD. Pozostał także kierownikiem Katedry Teologii Misji. Katedrą Historii Misji kierował nadal ks. prof. UKSW dr hab. Antoni Kurek OMI. Od 1 października 1999 r. z Sekcji Misjologii do Sekcji Religioznawstwa przeszedł dr Eugeniusz Sakowicz, a adiunktem w Katedrze Historii Misji został ks. dr Jarosław Różański OMI³⁹.

W 2001 r. ks. Antoni Kurek OMI⁴⁰ przeszedł na emeryturę, a pełniącym obowiązki kierownika Katedry Historii Misji został ks. Władysław Kowalak. W tym samym roku przy Katedrze Teologii Misji zatrudniony został jako adiunkt ks. dr Janusz Gajda⁴¹.

personalna wydziałów, Warszawa 1995; Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie, *Władze uczelni oraz struktura i obsada personalna wydziałów*, Warszawa 1996.

³⁹ Jarosław Różański urodził się 4 listopada 1961 r. w Biłgoraju. W 1987 r. przyjął święcenia kapłańskie. Studia seminaryjne odbył w Wyższym Seminarium Duchownym Księża Oblatów Maryi Niepokalanej w Obrze k. Wolsztyna. Magisterium z teologii obronił na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu. Magisterium z filologii polskiej obronił na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Lata 1991-1993 spędził w północnym Kamerunie. Na przełomie lat 1995/96 zapoznawał się z pracą misyjną na Madagaskarze. W 1996 r. ukończył misjologię na ATK w Warszawie (obecnie UKSW) i obronił pracę licencjacką *Założenie misji północno-kameruńskiej*. W 1998 r. obronił na ATK w Warszawie pracę doktorską pt. *Dojrzewanie północnokameruńskiej prowincji kościelnej w Garua w latach 1946-1996*.

⁴⁰ Po zakończeniu pracy uniwersyteckiej o. Antoni Kurek przebywał jako rezydent w oblacim domu w Warszawie. W maju 2014 r. złożony chorobą został przeniesiony do oblackiego domu w Lublińcu, gdzie zmarł w niedzielę 6 lipca 2014 r.

⁴¹ Janusz Gajda urodził się 15 października 1944 r. w Kocikowie (powiat olkuski). Ukończył Wyższe Seminarium Duchowne w Krakowie. Pracę magisterską obronił w 1968 r. na

Od 30 września 2003 r., po przejściu na emeryturę ks. prof. dra hab. Władysława Kowalaka SVD⁴², powstał *vacat* na stanowisku kierownika obydwu katedr misjologicznych. Natomiast funkcję p.o. kierownika Sekcji Misjologii na Wydziale Teologicznym miał w roku akademickim 2003/2004 oraz na początku następnego roku akademickiego (październik-listopad 2004) prof. UKSW dr hab. Eugeniusz Sakowicz⁴³.

1 grudnia 2004 r. kierownikiem Sekcji Misjologii został ks. dr hab. Jarosław Różański OMI, który w kwietniu tego samego roku otrzymał stopień doktora habilitowanego. Tego samego dnia (1 grudnia 2004 r.) został on także kierownikiem Katedry Historii Misji.

W 2005 roku przy Katedrze Teologii Misji (kierownik: *vacat* od 2003 r.) zatrudniony został jako adiunkt ks. dr Wojciech Kluj OMI⁴⁴, a przy Katedrze Historii Misji jako asystent ks. dr Tomasz Szyszka SVD⁴⁵.

Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Święcenia prezbiteratu przyjął 2 czerwca 1968 r. W 1975 r. na PAT w Krakowie obronił pracę licencjacką (licencjat rzymski). W czerwcu 1982 r. otrzymał tytuł doktora teologii za rozprawę *Adrian Junga jako obrońca Kościoła Katolickiego w polemice z protestantami*.

⁴² J. Różański, *Wkład prof. dr. hab. Władysława Kowalaka SVD w rozwój misjologii w Polsce*, w: J. Różański (red.), *Misje i religie. Księga pamiątkowa poświęcona ks. prof. dr. hab. Władysławowi Kowalakowi SVD z okazji 45-lecia działalności misjologii na ATK/UKSW w Warszawie*, Górna Grupa 2014, s. 11-25.

⁴³ Por. *Informator Wydziału Teologicznego na rok 2001/2002, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2001; *Informator Wydziału Teologicznego na rok 2002/2003, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2002; *Informator Wydziału Teologicznego na rok 2003/2004, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2003; *Informator Wydziału Teologicznego na rok akademicki 2004/2005, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2004; A. Siemiątkowska, *Misjologia na ATK/UKSW w latach 1995-2006*, [kps], Warszawa 2009.

⁴⁴ Wojciech Kluj urodził się 31 maja 1966 r. w Gdyni. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Wyższym Seminarium Duchownym Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Obrze. Magisterium z teologii otrzymał w 1991 r. na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu. W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1992-1996 studiował misjologię na Uniwersytecie św. Pawła w Ottawie (Kanada). W 1999 r. obronił doktorat pt. *Teologia misji w nauczaniu Jana Pawła II (1978-1998) z teologii w zakresie misjologii na UKSW w Warszawie*.

⁴⁵ Tomasz Szyszka urodził się w 1960 r. w Mikołowie (diec. katowicka). Studia seminaryjne

W 2006 r. ks. dr Tomasz Szyszka SVD został adiunktem przy tej katedrze. W latach 2005-2006 adiunktem przy Katedrze Historii Misji został historyk, ks. dr Waldemar Graczyk⁴⁶ (2005-2006), a po nim ks. dr Józef Łupiński⁴⁷ (2006-2013).

W latach 2008-2013 w Sekcji Misjologii pracował ks. dr hab. Leon Nieścior OMI⁴⁸, pełniąc jednocześnie funkcję kierownika Katedry

odbył w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Werbistów w Nysie oraz po dwóch latach kontynuował dalsze studia teologiczne w Wyższej Szkole Filozoficzno-Teologicznej w Sankt Augustin k. Bonn, gdzie w 1990 r. przyjął święcenia kapłańskie. Podjęte studia licencjackie z zakresu misjologii zwińczył obroną pracy pt. *Die Lystra-Perikope (Apg 14,8-18) als 'Muster der Evangelisierung bei den Heiden' und ihre Relevanz im Kontext der Missionsgeschichte*. W latach 1992-1998 pracował w Boliwii na Altiplano oraz był wykładowcą na Wydziale Katechetycznym Uniwersytetu Katolickiego oraz Instytutu Teologiczno-Pastoralnego Ludu Ajmara (ITEPA) w Laja. W 2005 r. uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie Opolskim na podstawie pracy pt. *Specyfika ewangelizacji inkulturacyjnej ludu Ajmara*. W latach 2004-2007 pełnił funkcję prowincjalnego sekretarza ds. misji Zgromadzenia Słowa Bożego w Polsce.

⁴⁶ Waldemar Graczyk to kapłan diecezji płockiej. Święcenia kapłańskie przyjął w 1990 r. W 1996 r. ukończył studia specjalistyczne z historii Kościoła na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. 24 czerwca 1997 r. obronił pracę doktorską na KUL pt. *Paweł Giżycki – biskup płocki (1439-1463)*. Stopień doktora habilitowanego uzyskał 13 czerwca 2005 r. na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (rozprawa habilitacyjna: *Stanisław Łubieński, pasterz, polityk i pisarz (1574-1640)*). W sierpniu 2012 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego nauk humanistycznych.

⁴⁷ Józef Łupiński urodził się w 1962 r. Studiował w Wyższym Seminarium Duchownym w Łomży. W 1991 r. uzyskał magisterium z teologii na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Licencjat z historii Kościoła uzyskał w 1993 r. na Wydziale Historii Kościoła Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. Na tej samej uczelni w 1996 r. obronił doktorat. Stopień doktora habilitowanego z nauk humanistycznych w zakresie historii otrzymał w 2012 r. na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW w Warszawie.

⁴⁸ Leon Nieścior urodził się 7 lutego 1962 r. w Brańsku (woj. podlaskie). Studiował w Wyższym Seminarium Duchownym Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Obrze. W marcu 1987 r. obronił na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu pracę magisterską z teologii moralnej. W czerwcu tegoż roku przyjął święcenia kapłańskie. W 1989 r. podjął studia patrologii na Wydziale Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, gdzie w 1993 r. obronił pracę doktorską pt. *Anachoreza w pismach Ewagriusza z Pontu*. W latach 1993-2008 pracował jako wykładowca patrologii i języków klasycznych w WSD Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Obrze. W latach 1998-2008 był zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Teologii Patrystycznej Wydziału Teologicznego UAM. W czerwcu 2001 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego

Teologii Misji. Adiunktami w Katedrze Teologii Misji zostali na kilka miesięcy (od 1 października 2012 r. do 28 lutego 2013 r.) patrologowie: ks. dr Jerzy Duda⁴⁹ oraz dr Mirosław Mejzner SAC⁵⁰.

1 marca 2013 r. nastąpiła reorganizacja strukturalna Wydziału Teologicznego. Utworzony został Instytut Dialogu Kultury i Religii, w którym znalazła się jedna tylko Katedra Misjologii. Jej kierownikiem został ks. prof. UKSW dr hab. Jarosław Różański OMI, a adiunktami ks. dr Tomasz Szyszka SVD i ks. dr Wojciech Kluj OMI. 1 października 2013 r. dyrektorem Instytutu Dialogu Kultury i Religii został ks. Jarosław Różański OMI. W roku akademickim 2013/14 ks. dr Wojciech Kluj OMI otrzymał stopień doktora habilitowanego (monografia: *Kształtowanie się podstawowych tekstów wiary w języku malgaskim*⁵¹), a ks. Jarosław Różański OMI tytuł profesora zwyczajnego nauk teologicznych. W 2015 r. stopień doktora habilitowanego otrzymał także ks. Tomasz Szyszka na podstawie dorobku i opublikowanej pracy (*Redukcje jezuickie Maynas w Górnej Amazonii w XVII-XVIII wieku. Ujęcie historyczno-misjologiczne*⁵²).

W latach 2016-2019 dyrektorem Instytutu Dialogu Kultury i Religii był ks. dr hab. Wojciech Kluj, prof. UKSW. 1 października 2019 r. Instytut Dialogu Kultury i Religii został przekształcony w Zakład Dialogu Religijnego, a Katedra Misjologii podlegała wraz

na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (rozprawa pt. *Asceza chrześcijańska i filozofia w pismach Nila z Ancyry*).

⁴⁹ Jerzy Duda urodził się 28 grudnia 1972 r. w Łosicach (diec. siedlecka). Święcenia kapłańskie przyjął w 1997 r. Przez trzy lata pracował w Rosji. Studia specjalistyczne odbył na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

⁵⁰ Mirosław Mejzner, pallotyn, ukończył Wyższe Seminarium Duchowne w Oltarzewie. Magisterium z teologii uzyskał w 1998 r. na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. W tym samym roku przyjął święcenia kapłańskie. Licencjat z teologii i nauk patrystycznych uzyskał w 2003 r. w IPA w Rzymie, jak również doktorat z teologii i nauk patrystycznych (2007 r.; nostryfikacja WT UKSW, 2008 r.).

⁵¹ Warszawa 2013.

⁵² Warszawa 2015.

z nim nowo utworzonemu Instytutowi Nauk Teologicznych (Wydział Teologiczny)⁵³.

6. Podsumowanie strukturalno-personalne

Od początku swego istnienia misjologia uczestniczyła w zmianach strukturalnych niewielkiej, ale bardzo dynamicznej uczelni, a także w poszukiwaniach terminologicznych, które były cechą charakterystyczną nie tylko dla teologii i tej uczelni, ale także dla wielu innych dyscyplin naukowych i o wiele większych uczelni. W Polsce na przełomie wieku XX i XXI za kierunek studiów uważano wyodrębniony obszar kształcenia posiadający własną, wyrazistą tożsamość naukową lub artystyczną. W tę definicję wpisywała się teologia jako taka. I chociaż struktura dyscyplinarna nauki (dziedziny nadawania stopni naukowych) może stanowić jedynie ogólną przesłankę wyodrębniania kierunków o charakterze akademickim, to jednak w praktyce kierunki studiów tworzone były i są także „w poprzek” dyscyplin naukowych, co związane jest z rozwojem interdyscyplinarności wiedzy. W tej sytuacji pojęcie „kierunek studiów” ma więc charakter głównie informacyjny dla kandydatów na studia.

W tej perspektywie poszukiwania terminologiczne na Akademii Teologii Katolickiej nie wydają się oderwane od ogólnych poszukiwań świata akademickiego. Niekiedy te poszukiwania terminologiczne na ATK nakładały się na struktury organizacyjne, co utrudniało jeszcze bardziej zrozumienie zmieniającej się terminologii.

W ramach tych poszukiwań można umieścić rozwiązania praktyczne ks. Hieronima E. Wyczawskiego, rektora ATK w Warszawie, który na kierunku teologia (w późniejszym znaczeniu) utworzył osiem wspomnianych wcześniej, tzw. „kierunków studiów”, wśród których znalazł się „kierunek teologii praktycznej”. W ramach „kierunku teologii prak-

⁵³ Od 2016 r. prodziekanem Wydziału Teologicznego jest ks. Jarosław Różański OMI.

tycznej” utworzono sześć „specjalizacji”, wśród których znalazła się „specjalizacja misjologii”.

W ramach reorganizacji studiów w roku akademickim 1982/83 misjologia zmieniła nazwę ze „specjalizacji” na „kierunek”, a w roku akademickiego 1988/1989 nazywano ją „specjalnością” w ramach kierunku teologii, co jest nazwą najbardziej precyzyjną i adekwatną. I tak *de facto* pozostało do dzisiaj. A zatem misjologia jest specjalnością w zakresie kierunku teologia. To jest oczywiste dla podejmujących studia i ewentualnych pracodawców.

Odrębnym torem biegła przynależność formalna, związana bardziej ze strukturami administracyjnymi Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie i uwarunkowaniami personalnymi odpowiedzialnych za poszczególne studia. Początkowo, formalnie, „specjalizacja” misjologii prowadziła swoją działalność w Katedrze Homiletyki.

W latach 1982/83-1991/92 „kierunek” misjologii, a następnie „specjalność” misjologii funkcjonowały w ramach Sekcji Teologii Praktycznej, mając swojego kuratora oraz dwie katedry: Katedrę Historii Misji i Religii oraz Katedrę Teologii Misji.

Od roku akademickiego 1992/93 wszystkie „specjalności” teologiczne stworzyły odrębną jednostkę, nazwaną „specjalnością” i podporządkowaną strukturalnie „kierunkowi teologicznemu”. Zlikwidowano zatem nadrzędne sekcje, w przypadku misjologii – Sekcję Teologii Praktycznej. W ten sposób podział „przedmiotowy” scalił się z podziałem administracyjnym.

Nowe zmiany w nazewnictwie wprowadzono wraz z utworzeniem 1 października 1999 r. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego: dotychczasowe specjalności zostały przekształcone w sekcje, nad którymi nadzór sprawowali już nie „kuratorzy” lecz „kierownicy”. W ten sposób na Wydziale Teologicznym zaczęła funkcjonować Sekcja Misjologii.

Kolejne zmiany strukturalne nastąpiły 1 marca 2013 r. Zlikwidowano wówczas istniejące sekcje i utworzono w ich miejsce instytuty, reduku-

jąc też przy tym liczbę katedr. Sekcja Misjologii przekształciła się w ten sposób w jedną Katedrę Misjologii, funkcjonującą w ramach Instytutu Dialogu Kultury i Religii (Wydział Teologiczny UKSW w Warszawie).

1 października 2019 r. Instytut Dialogu Kultury i Religii został przekształcony w Zakład Dialogu Religijnego, a Katedra Misjologii podlegała wraz z nim nowo utworzonemu Instytutowi Nauk Teologicznych (Wydział Teologiczny).

Poniżej podany schemat ukazuje zasadnicze zmiany strukturalne i personalne misjologii od 1969 do 2019 roku.

Misjologia na ATK/UKSW 1969-2019		
Rok	Nazwa studiów	Struktura organizacyjna
1969/70	„Specjalizacja misjologii” w ramach „kierunku teologii praktycznej”	Katedra Homiletyki <i>Kurator specjalizacji misjologicznej</i>
1982/83	„Kierunek misjologii”	Sekcja Teologii Praktycznej <i>Kurator kierunku „misjologia”</i> Utworzono: Katedrę Historii Misji i Religii Katedrę Teologii Misji
1987/88		Zmiana: Katedra Historii Misji i Religii przekształciła się w Katedrę Historii Misji
1988/89	„Specjalność misjologii” w ramach „kierunku teologicznego”	<i>Kurator specjalności</i>

1992/93		Zlikwidowano Sekcję Teologii Praktycznej; specjalności są podporządkowane kierunkowi teologii
1999/2000		Utworzono Sekcję Misjologii <i>Kierownik sekcji</i> Katedra Historii Misji Katedra Teologii Misji
1.03.2013		Instytut Dialogu Kultury i Religii <i>Kierownik Katedry</i> Katedra Misjologii
1.10.2019		Instytut Nauk Teologicznych Zakład Dialogu Religijnego <i>Kierownik Katedry</i> Katedra Misjologii

Obsada personalna misjologii na ATK/UKSW 1969-2014

<i>Odpowiedzialny za całość studiów misjologicznych</i>	<i>Kierownicy katedr i pracownicy</i>
<i>Kurator specjalizacji misjologicznej:</i> Feliks Zapłata SVD (1969-1981); Władysław Kowalak SVD (1981-1982)	<i>Katedra Homiletyki</i> (kierownik katedry: ks. dr hab. Leszek Kuc 1969-1973) <i>Pracownicy specjalizacji misjologicznej:</i> Feliks Zapłata SVD (1969-1981); Władysław Kowalak SVD (1969-1982); Bolesław Gielata SVD (1970-1971); ks. Tadeusz Dajczer (1972-1982); Zenon Kaczmarek TChr (1972-1974); Jerzy Ozdowski (1972-1973; 1978-1981); Grzegorz Okroy TChr (1973-1974); Czesław Kamiński TChr (1974-1976); Antoni Kurek OMI (1978-1982)

<p>Kurator kierunku misjologia: Władysław Kowalak SVD (1982-1988)</p>	<p>Katedra Historii Misji i Religii: Kierownik: <i>vacat</i> (1982-1986); ks. Tadeusz Dajczer (13.01.1986-30.09.1987)</p>	<p>Katedra Teologii Misji: Kierownik: Władysław Kowalak SVD (1982-1987); p.o. Władysław Kowalak SVD (1987-1995); Władysław Kowalak SVD (1995-2003); <i>vacat</i> (2003-2010);</p>
<p>Kurator specjalności misjologia: Władysław Kowalak SVD (1988-1999)</p>	<p>Inni pracownicy: ks. Tadeusz Dajczer (1982-1986); Antoni Kurek OMI (1982-1987)</p>	<p>Leon Nieścior OMI (1.03.2010-28.02.2013)</p>
<p>Kierownik Sekcji Misjologii: Władysław Kowalak SVD (1999-2003); p.o. Eugeniusz Sakowicz (2003-30.11.2004); Jarosław Różański OMI (1.12.2004-28.02.2013).</p>	<p>Katedra Historii Misji: Kierownik: ks. Tadeusz Dajczer (1987/88); p.o. ks. Tadeusz Dajczer (1988-1994); Antoni Kurek OMI (1994-2001); <i>vacat</i> (2001-2004); Jarosław Różański OMI (1.12.2004-28.02.2013). Inni pracownicy: Antoni Kurek OMI (1987-1994); Jarosław Różański OMI (1999-2004); Tomasz Szyszka SVD (2005-2013); ks. Waldemar Graczyk (2005-2006); ks. Józef Łupiński (2006-2013)</p>	<p>Inni pracownicy: Julian Bednarz SDS (1986-1992); ks. Jan Górski (1991-1994); Eugeniusz Sakowicz (1994-1999); ks. Janusz Gajda (2001-2011); Wojciech Kluj OMI (2005-2013); Leon Nieścior OMI (2008-2010); ks. Jerzy Duda (2012-2013)⁵⁴; ks. Mirosław Mejzner SAC (2012-2013)⁵⁵</p>

⁵⁴ Patrolog – był przypisany do katedry na krótko: od 1.10.2012 do 28.02.2013.

⁵⁵ Patrolog – był przypisany do katedry na krótko: od 1.10.2012 do 28.02.2013.

<p><i>Institut Dialogu Kultury i Religii (2013-2019):</i> opiekun specjalności misjologia: Jarosław Różański OMI (1.03.2013-)</p>	<p>Katedra Misjologii (1.03.2013-): Kierownik: Jarosław Różański OMI Inni pracownicy: Wojciech Kluj OMI, Tomasz Szyszka SVD</p>
<p><i>Institut Nauk Teologicznych (2019-):</i> opiekun specjalności misjologia: Jarosław Różański OMI (1.03.2013-)</p>	

7. Programy studiów

O. Feliks Zapłata SVD w liście skierowanym do ks. prof. Leszka Kuca, kierownika Katedry Homiletyki, zaproponował, aby w programie dla nowej specjalizacji (misjologii) zamieszczono pięć bloków zajęć: misjologię zasadniczą (misjologię teoretyczną oraz dogmatykę misyjną – najważniejszą i istotną część misjologii); misjologię historyczną (dzieło misyjne w rozwoju historycznym oraz dzieło misyjne w stanie obecnym, tzn. misjografia wraz ze statystyką misyjną i kartografią misyjną); misjologię normatywną (prawo misyjne, metodologia misyjna); misjologię praktyczną (współpraca wszystkich na rzecz misji, liturgika misyjna, duchowość misyjna, praca duszpasterska a misje); nauki pomocnicze

misjologii (etnologia, religioznawstwo, lingwistyka). Uważał, że całość powinna obejmować trzy lata wykładów. Dla pierwszego roku – misjologia zasadnicza, dla drugiego – misjologia historyczna, dla trzeciego – misjologia normatywna, praktyczna i nauki pomocnicze. Pisał też: „Najczęściej włącza się misjologię do eklezjologii, można też do pastoralnej, a można – tak jak ma być na ATK – też włączyć do homiletyki, bo ostatecznie główna rzecz, że misjologia będzie wykładana, jak zresztą sobie Kościół tego wyraźnie życzy”⁵⁶.

W latach 1991-2009 misjologia bardziej zintegrowała się z teologią: przedmioty ogólnoteologiczne zwiększyły znacznie swój udział w programie studiów, wypełniając przypisane dla tego kierunku minimum programowe.

W latach 2005-2007 wypracowano – bazując na tradycyjnym programie studiów misjologicznych na ATK/UKSW – następujący schemat studiów misjologicznych:

A. BLOK WPROWADZAJĄCY

- ▶ Historia misjologii
- ▶ Metodyka misyjna
- ▶ Literatura misjologiczna
- ▶ Biblijne podstawy misji

B. MISJOLOGIA SYSTEMATYCZNA

Uzasadnienie działalności misyjnej

- ▶ Trynitarne
- ▶ Pozytywne prawo Boskie
- ▶ Nakaz Ducha Świętego

⁵⁶ List o. Feliksa Zapłaty do ks. prof. Leszka Kuca, Warszawa, z dnia 14 XI 1968 r., AATK.

Cele misji

- ▶ Eklezjalne
- ▶ Eschatologiczne
- ▶ Antropologiczne

- ▶ Głoszenie Jezusa Chrystusa
- ▶ Zakładanie Kościoła
- ▶ Wartości Królestwa

C. MISJOLOGIA PRAKTYCZNA

Ewangelizacja kultur

- ▶ Inkulturacja
- ▶ Teologia religii
- ▶ Dialog międzyreligijny
- ▶ Antropologia misyjna
- ▶ Promocja ludzka

Realizacja posłannictwa misyjnego

- ▶ Odpowiedzialni za misje
- ▶ Ekumenizm misyjny
- ▶ Duchowość misyjna
- ▶ Współpraca i animacja misyjna
- ▶ Teologia młodych Kościołów

D. BLOK HISTORYCZNY

- ▶ Historia misji (Afryka, Ameryka, Azja, Oceania)
- ▶ Idea misyjna u Ojców Kościoła
- ▶ Dokumenty Magisterium
- ▶ Zakony misyjne

E. NAUKI POMOCNICZE

- ▶ Religioлогия
- ▶ Etnografia
- ▶ Lingwistyka
- ▶ Psychologia
- ▶ Nauki społeczne
- ▶ Medycyna tropikalna
- ▶ Prawo kanoniczne (misyjne)

Treści te realizowano w ramach następujących ścieżek dydaktycznych prowadzonych na kierunku teologia w zakresie misjologii:

1) Studia magisterskie jednolite, stacjonarne, pięcioletnie. Absolwenci mają możliwość zdobycia uprawnień pedagogiczno-katechetycznych, jak również są merytorycznie przygotowani do podjęcia pracy badawczej i dydaktycznej w instytucjach akademickich oraz zajmujących się problematyką misji i pomocy w rozwoju.

2) Doktoranckie, stacjonarne (po 2 latach możliwość uzyskania dyplomu licencjata kościelnego), przeznaczone dla absolwentów misjologii oraz absolwentów innych specjalności teologicznych. Prowadzone są także w języku angielskim, głównie dla kapłanów wywodzących się z Afryki.

3) Doktoranckie, niestacjonarne (4 lata – po 3 latach możliwość uzyskania dyplomu licencjata kościelnego). Prowadzone były w ramach Studium Biblijno-Pastoralnego (dawniej Studium Biblijno-Misjologiczno-Pastoralnego).

4) W roku akademickim 2019/2020 powołano do życia Specjalistyczne Studia Teologiczne w zakresie misjologii. Przygotowują one do uzyskania tytułu licencjata kanonicznego (kościelnego). Prowadzone są także w języku angielskim, głównie dla kapłanów wywodzących się z Afryki.

8. Absolwenci i działalność naukowa

Utworzona w 1969 r. w Warszawie misjologia wypromowała 2 profesorów, 7 doktorów habilitowanych, 35 doktorów, jeden doktorat honoris causa UKSW (kard. Adam Kozłowiecki) oraz ok. 270 magistrów. Przez lata prężnie działało studenckie Naukowe Koło Misjologów. Działalność Koła w latach 1999-2008 koncentrowała się wokół następujących inicjatyw: organizowanie sympozjów i konferencji; organizowanie spotkań z misjonarzami oraz misjologami z innych uczelni; działalność publicystyczna; organizowanie otwartych wykładów; prowadzenie gabloty misyjnej; wizyty w ośrodkach zakonnych i muzeach misyjnych; szerzenie idei misyjnej przez środki audiowizualne oraz Internet.

Naukowe Koło Misjologów podjęło inicjatywę obchodów Dnia Pamięci i Modlitwy za współczesnych Misjonarzy Męczenników (24 marca). 7 listopada 2002 r. Sekcja Misjologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego powołała I Misyjną Olimpiadę Znajomości Afryki, skierowaną do wszystkich liceów ogólnokształcących w Polsce. Dotychczas odbyło się już osiemnaście konkursów. Corocznie w poszczególnych edycjach olimpiady brało udział ok. 300 szkół ponadgimnazjalnych i ok. 5000 uczniów. Patronat nad tą inicjatywą przyjęło Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu.

Oddzielnym rozdziałem było organizowanie sympozjów misjologicznych. W czasach działalności w ramach ATK zorganizowano 17 sympozjów misjologicznych, a podczas działalności w ramach UKSW aż 86 sympozjów i konferencji misjologicznych, najczęściej przy współdziałaniu innych jednostek organizacyjnych. W większości teksty zostały opublikowane w kilku seriach wydawniczych.

Bibliografia

- Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie, *Władze uczelni oraz struktura i obsada personalna wydziałów*, Warszawa 1995.
- Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie, *Władze uczelni oraz struktura i obsada personalna wydziałów*, Warszawa 1996.
- Bogucka E., *Odszedł nasz Ojciec. Wspomnienie o Ojcu Feliksie Zapłacie SVD*, „Misyjne Drogi” 1 (1983) z. 2, s. 55-56.
- Dajczer T., *Inicjacje i ich wymiar kosmiczny u ludów Kalifornii*, Warszawa 1984.
- Dajczer T., Kowalak W., *Pismo do rektora ATK, ks. prof. dra hab. Jana Łacha, z dnia 29 V 1992 r., Katedry, ASWTATK*.
- Górski J., *Teologiczne podstawy działalności misyjnej Kościoła według dokumentów Soboru Watykańskiego II*, [mps] Warszawa 1988.
- Gzella H., *Zgon czołowego misjologa. Ks. doc. dr hab. Feliks Zapłata SVD (1914-1982)*, CT 53 (1983) fasc. IV, s. 147.
- Informator Wydziału Teologicznego na rok 2001/2002, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2001.
- Informator Wydziału Teologicznego na rok 2002/2003, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2002.
- Informator Wydziału Teologicznego na rok 2003/2004, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2003.
- Informator Wydziału Teologicznego na rok akademicki 2004/2005, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2004.
- Informator Wydziału Teologicznego na rok akademicki 2005-2006, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Warszawa 2005.
- Jędrzyński J., *Bibliografia prac ks. Leszka Kuca*, STV 27 (1989) nr 2, s. 233-246.

- Kowalak W., *Geneza kargizmu na Nowej Gwinei*, Warszawa 1980.
- Kowalak W., *Obrzędy afrykańskich kultów synkretycznych. Analiza ich komponentów w odniesieniu do działalności misyjnej*, [mps] ATK Warszawa 1973.
- Kowalak W., *Specjalizacja Misjologii. Ratio Studiorum z dnia 20 XI 1981 roku*, [mps] ASTATK.
- Lewek A. (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1978/79*, Warszawa 1978.
- Lewek A. (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1980/81*, Warszawa 1980.
- Lewek A. (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1981/82*, Warszawa 1981.
- Lewek A. (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1982/83*, Warszawa 1982.
- Lewek A. (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1983/84*, Warszawa 1983.
- Lewek A. (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1984/85*, Warszawa 1984.
- Lewek A. (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1985/86*, Warszawa 1985.
- Lewek A. (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1986/87*, Warszawa 1986.
- Lewek A., *Obsada personalna katedr*, [w:] A. Lewek (red.), *Skład osobowy oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1988/89*, Warszawa 1988, s. 21.
- Mroczek D.M., *Specjalizacja misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie*, [kps] ATK, Warszawa 1996.
- Protokół z posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego ATK w dniu 26 V 1986 r.*, [mps] ASTATK.

- Protokół z posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego ATK w dniu 27 IV 1992 r.*, ASTATK.
- Protokół z posiedzenia Rady Wydziału Teologicznego ATK w dniu 4 V 1992 r.*, ASTATK.
- Różański J., *Inkulturacyja Kościoła wśród ludów środkowego Sudanu*, Poznań 2004.
- Różański J., *Wkład prof. dr. hab. Władysława Kowalaka SVD w rozwój misjologii w Polsce*, w: J. Różański (red.), *Misje i religie. Księga pamiątkowa poświęcona ks. prof. dr. hab. Władysławowi Kowalakowi SVD z okazji 45-lecia działalności misjologii na ATK/UKSW w Warszawie*, Górna Grupa 2014, s. 11-25.
- Siemiątkowska A., *Misjologia na ATK/UKSW w latach 1995-2006*, [kps] Warszawa 2009.
- Sokołowski P.A., *Feliks Zapłata SVD (1914-1982). Życie i twórczość*, Warszawa 2005.
- Wyczawski H., *Ogólny zarys dziejów Akademii Teologii Katolickiej*, [w:] H. Wyczawski (red.), *XX lat Akademii Teologii Katolickiej. Księga pamiątkowa (1954-1974)*, Warszawa 1976, s. 27-28.
- Zapłata F., *Kościół katolicki w Indiach. Problem jego dialogu z hinduizmem*, Warszawa 1972.
- Zapłata F., *La missiologie en Pologne*, „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft” (1973) nr 29, s. 143-148.
- Zapłata F., *Le mouvement missionnaire en Pologne*, „Spiritus” (1974) nr 57, s. 429-437.
- Zapłata F., *List o Feliksa Zapłaty do ks. prof. Leszka Kuca*, Warszawa, z dnia 14 XI 1968 r., AATK.
- Zapłata F., *Specjalizacja misjologii*, w: H. Wyczawski (red.), *XX lat Akademii Teologii Katolickiej. Księga pamiątkowa (1954-1974)*, Warszawa 1976, s. 212-222.

Zapłata F., *Wkład werbistów w powołanie do życia Specjalizacji Misjologii na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, „Nurt SVD” (1973) nr 14, s. 83-85.*